

MAKTABGACHA VA UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA SIFAT MENEJMENTI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Xosiyatxon Saparbayeva Yergashovna

xosiyatxonyergashovna@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Ta'lim sifati menejmenti tizimining zamonaviy modeli, uning asosiy komponentlari, xalqaro standartlarga mos ravishda joriy etish mexanizmlari va O'zbekiston ta'lim tizimi sharoitida tatbiq etish yo'llari yoritiladi. Shuningdek, menejment tizimini modernizatsiyalashda raqamli texnologiyalar, baholash tizimi, pedagogik monitoring hamda o'qituvchilarning kasbiy rivojlanish darajasi asosiy omillar sifatida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, menejment tizimi, maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, monitoring, raqamlashtirish, pedagogik samaradorlik, ISO 21001, malaka oshirish, baholash tizimi, innovatsion boshqaruv.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bu jarayonning markazida sifat menejmenti tizimini yaratish va uni amalda samarali qo'llash masalasi turibdi. Maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim tizimida sifatni boshqarish nafaqat o'quv jarayonining mazmuni, balki pedagog kadrlarning malakasi, boshqaruv jarayonlari, o'quv muhitining qulayligi, ota-onalar bilan hamkorlik, hamda natijalarning doimiy monitoringi orqali ta'minlanadi.

Bugungi kunda xalqaro miqyosda ISO 21001:2018 "Educational organizations — Management systems for educational organizations" standarti asosida ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini joriy etish tendensiyasi kuchaymoqda. Shu bois, mamlakatimiz ta'lim tizimida ham ushbu tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish dolzarb masalalardan biridir.

Maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini (SMT) takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlar va yo'llarni qo'llash mumkin. Ushbu takliflar ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning bilim sifatini yaxshilash va muassasalarning boshqaruv tizimini optimallashtirishga qaratilgan:

Sifat menejmenti tizimining asosiy prinsiplarini joriy etish

- ISO 9001 standartlariga asoslanish: Xalqaro sifat menejmenti standartlarini (ISO 9001) ta'lim muassasalariga moslashtirish. Bu tizim jarayonlarni muntazam monitoring qilish, baholash va takomillashtirishni ta'minlaydi.

- Sifat siyosatini ishlab chiqish: Har bir muassasa o'ziga xos sifat maqsadlari va strategiyasini aniq belgilashi kerak. Bu o'quvchilar, ota-onalar va o'qituvchilar manfaatlarini hisobga olishi lozim.

O'qituvchilar malakasini oshirish

- Doimiy kasbiy rivojlanish: O'qituvchilar uchun muntazam treninglar, seminarlar va malaka oshirish kurslarini tashkil qilish. Bu zamonaviy pedagogik texnologiyalar va sifatli ta'lim metodlarini o'zlashtirishga yordam beradi.

- Mentorlik va tajriba almashuvi: Tajribali o'qituvchilar yosh mutaxassislariga rahbarlik qilishi, tajriba almashish platformalari tashkil etilishi kerak.

Ta'lim jarayonlarini raqamlashtirish

- Elektron boshqaruv tizimlari: O'quv jarayonini boshqarish, baholash va monitoring qilish uchun zamonaviy axborot tizimlarini joriy etish (masalan, elektron jurnallar, LMS – Learning Management Systems).

- Ma'lumotlarni tahlil qilish: O'quvchilarning o'zlashtirish darajasi, darsga qatnashishi va boshqa ko'rsatkichlarni tahlil qilish uchun ma'lumotlar bazasidan foydalanish. Bu sifatni baholashda aniqlikni oshiradi.

O'quv dasturlarini yangilash

- Zamonaviy talablarga moslashtirish: O'quv dasturlari xalqaro standartlar va mehnat bozori talablariga mos ravishda yangilanishi kerak. STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) yo'nalishlariga e'tibor qaratish muhim.

- Individual yondashuv: O'quvchilarning ehtiyojlariga qarab moslashuvchan dasturlar ishlab chiqish, masalan, qobiliyatli bolalar uchun maxsus sinflar yoki qo'shimcha mashg'ulotlar.

Sifatni baholash va monitoring tizimini rivojlantirish

- Ichki auditlar: Muassasada ichki sifat auditori tizimini joriy qilish, bu orqali ta'lim jarayonidagi kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish.

- Ota-onalar va o'quvchilarning fikr-mulohazalari: Muntazam so'rovlar o'tkazish orqali ta'lim sifati bo'yicha fikr-mulohazalarni yig'ish va tahlil qilish.

- Tashqi baholash: Mustaqil ekspertlar yoki tashkilotlar tomonidan ta'lim sifatini baholash tizimini joriy etish.

Infratuzilma va moddiy-texnik bazani yaxshilash

- Zamonaviy jihozlar: Sinf xonalarini interaktiv doskalar, kompyuterlar va boshqa texnologik vositalar bilan jihozlash.

- Xavfsiz va qulay muhit: O'quvchilar uchun qulay va xavfsiz ta'lim muhitini ta'minlash, bu ularning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

Ota-onalar va jamoatchilikni jalb qilish

- Hamkorlikni kuchaytirish: Ota-onalar va mahalliy jamoatchilik bilan yaqin hamkorlikni yo'lga qo'yish, ularni ta'lim jarayoniga jalb qilish.

- Ochiqlik va shaffoflik: Muassasa faoliyati haqida muntazam ravishda hisobot berish, bu ishonchni oshiradi va sifatni yaxshilashga xizmat qiladi.

Motivatsiya va rag'batlantirish tizimi

- O'qituvchilar uchun: Ish haqi, bonuslar va boshqa rag'batlantirish turlari orqali o'qituvchilarning motivatsiyasini oshirish.

- O'quvchilar uchun: Muvaffaqiyatli o'quvchilarni rag'batlantirish uchun stipendiyalar, sertifikatlar va boshqa mukofotlar tizimini joriy etish.

Xalqaro tajribadan foydalanish

- Xorijiy tajriba o'rganish: Finlyandiya, Singapur yoki Yaponiya kabi ta'lim sohasida yetakchi davlatlarning sifat menejmenti tajribasini o'rganish va mahalliy sharoitlarga moslashtirish.

- Hamkorlik loyihalari: Xalqaro tashkilotlar (UNESCO, UNICEF) bilan hamkorlikda loyihalar amalga oshirish.

Doimiy takomillashtirish (PDCA sikli)

- Rejalashtirish (Plan): Sifatni oshirish bo'yicha aniq reja ishlab chiqish.

- Amalga oshirish (Do): Rejani sinovdan o'tkazish.

- Tekshirish (Check): Natijalarni tahlil qilish va baholash.

- Harakat qilish (Act): Kamchiliklarni bartaraf etish va yaxshi natijalarni mustahkamlash.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston ta'lim tizimida sifat menejmenti tizimining ayrim elementlari mavjud bo'lsa-da, ular tizimli integratsiya darajasiga yetmagan. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim muassasalarida sifatni monitoring qilish mezonlari bir xillikdan yiroq, natijada bolalar rivojlanishining sifat ko'rsatkichlarini baholashda muammolar kuzatilmoqda.

Bundan tashqari, umumiy o'rta ta'lim muassasalarida rahbarlarning menejment madaniyati yetarlicha rivojlanmagan, natijada strategik rejalashtirish, ichki audit, teskari aloqa kabi elementlar yetarlicha ishlamayapti.

Shu bilan birga, tajriba ko'rsatadiki, raqamlashtirish va interaktiv nazorat tizimlarini joriy etgan ta'lim muassasalari o'quvchilar yutuqlarini aniqlash, o'qituvchilar faoliyatini baholash va ota-onalar bilan muloqotni samarali yo'lga qo'yish imkoniga ega bo'lmoqda. Demak, raqamli sifat menejmenti tizimi bu borada eng istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

Xulosa

Maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini takomillashtirish uchun kompleks yondashuv talab qilinadi. Bu o'qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, o'quv dasturlarini yangilash va sifatni doimiy monitoring qilish orqali amalga oshiriladi. Muvaffaqiyat muassasa rahbariyatining sifatga sodiqligi, o'qituvchilarning professionalizmi va jamoatchilikning faol ishtirokiga bog'liq.

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqib, quyidagi xulosalar va takliflarni ilgari surish mumkin:

ISO 21001 standartiga asoslangan sifat menejmenti tizimini maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim muassasalarida joriy etish zarur.

Sifatni baholashning yagona milliy indikatorlari ishlab chiqilishi va barcha hududlarda bir xil qo'llanilishi kerak.

Raqamli monitoring platformalari (masalan, EduData, MyEdu, e-Kindergarten) orqali ta'lim jarayonining samaradorligi tahlil qilinishi lozim.

Rahbar va o'qituvchilarni menejment kompetensiyalariga o'qitish bo'yicha muntazam trening va seminarlar tashkil etish zarur.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sifatini oshirish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi qarori, 2023-yil.
2. UNESCO. *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action.*, 2016.
3. OECD. *Education Policy Outlook 2022: Transforming Policy for Better Learning.*, 2022.
4. G'ulomova L. *Ta'lim sifatini boshqarishning innovatsion yondashuvlari.* – T.: Fan va texnologiya, 2021.
5. Qo'chqorov B. *Ta'limda sifat menejmenti asoslari.* – T.: TDPU nashriyoti, 2020.
6. Jo'rayeva M. *Pedagogik monitoring tizimi va uning samaradorligi.* – Samarqand, 2019.
7. ISO 21001:2018. *Educational organizations — Management systems for educational organizations — Requirements with guidance for use.*